

ДОКАЗУВАННЯ НА СТАДІЇ ВІДКРИТТЯ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Холмогорова Лариса Василівна

*адвокат, аспірант кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Вирішуючи питання прийняття чи не прийняття позовної заяви, а також займаючись розглядом заяв і клопотань, поданих разом із позовною заявою, суд здійснює діяльність з судового доказування, яка на стадії відкриття позовного провадження володіє певною своєрідністю.

По-перше, предметом доказування на цій стадії виступають юридичні факти процесуального характеру або доказові факти, які їх підтверджують. В першу чергу йдеться за юридичні факти (доказові факти), які виступають передумовами права на пред'явлення позову або вказують на дотримання встановленого порядку реалізації права на пред'явлення позову. Але ними предмет доказування на цій стадії не обмежується, оскільки поряд з правом на пред'явлення позову можуть бути реалізовані інші процесуальні права.

Встановлювати юридичні факти матеріально-правового характеру (доказові факти, які їх підтверджують), що пов'язані з розглядом справи по суті на стадії відкриття позовного провадження категорично заборонено. Так, в одній цивільній справі особа звернулася з позовом до КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради про перенесення всіх боргів попередніх власників квартири на інший спеціально створений особовий рахунок та відповідно за його особовим рахунком даний борг не зазначати, так як отримувана ним субсидія йде на погашення чужого боргу. Суд першої інстанції залишив позовну заяву без руху, оскільки «позивач вказав неналежний спосіб захисту», «позивач зазначає невірне формулювання позовної вимоги», оскільки «зі змісту позовної заяви вбачається, що позивач має намір зобов'язати відповідача списати з його особового рахунку борг, який виник до набуття позивачем права власності на квартиру»¹. Виходить, що суд на стадії відкриття позовного провадження оцінив юридичні факти матеріально-правового характеру та зробив свій висновок по результатах розгляду справи: вимога позивача не буде задоволена, бо вона не відповідає вимогам закону, точніше передбаченому законом способу захисту.

Багато суддів, враховуючи досвід роботи, можуть, ознайомившись з позовною заявою та додатками, наперед визначити підлягає вона задоволенні чи ні. Але для цього є інші процесуальні стадії позовного провадження, до яких необхідно йти за встановленою процедурою.

¹ Ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 1 лютого 2019 р. у цивільній справі №751/51/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79565730> (дата звернення: 14.03.2024).

Очевидно, що висловлювати результати розгляду цивільної справи, оцінивши докази по встановленні юридичних фактів матеріального характеру, направлені на вирішення спору по суті на стадії відкриття позовного провадження суддя Л. В. Карапута не мала право. На цій стадії можна встановити юридичні факти матеріально-правового характеру, але направлені виключно на вирішення процесуальних питань. Наприклад, укладення договору доручення для представництва інтересів позивача на підставі доданої до позовної заяви довіреності.

По-друге, засоби доказування, які використовуються для встановлення вищеписаних фактів на стадії відкриття позовного провадження обмежуються письмовими та електронними доказами. Зазвичай юридичні факти процесуального характеру не доводяться, оскільки вони відбуваються перед судом в залі судових засідань і він може особисто їх сприймати (наприклад, висловлена згода позивача на заочний розгляд справи). Але на стадії відкриття позовного провадження не проводяться засідання, а багато процесуальних дій вчиняється позивачем за межами суду. Ось чому їх необхідно підтверджувати доказами. Головним доказом на стадії відкриття позовного провадження виступає документ (паперовий чи електронний), який повинен бути належним чином оформлений, інакше суд може залишити позовну заяву без руху (наприклад, неправильно завірені копії доказів, додані до позовної заяви) або повернути її позивачу (зокрема, неправильно оформлена довіреність представника позивача, що підписав та подав позовну заяву). Проте, окрім електронних документів суд може використати для встановлення юридичних фактів процесуального характеру інші електронні докази. Так, суд може використати веб-сайти (сторінки): для встановлення місця проживання відповідача-фізичної особи, який не є суб'єктом підприємницької діяльності (Єдиний демографічний реєстр); для встановлення наявності чи відсутності в провадженні іншого суду тотожної справи (Судова влада України) тощо. Інші засоби доказування – показання свідків, висновки експертів та речові докази – на стадії відкриття позовного провадження не використовуються;

По-третє, дослідження судових доказів проводиться судом без участі сторін справи та не в залі судових засідань.

По-четверте, всі докази, які направлені на підтвердження юридичних фактів процесуального характеру та інших фактів, які стосуються вирішення процесуальних питань на стадії відкриття позовного провадження оцінюються судом реально. Справа в тому, що при подачі доказів до суду, останній повинен оцінити їх на факт належності та допустимості. Це називається попередня оцінка судових доказів, яка, як правило, презюмується², тобто вона реально не проводиться, а припускається, що подані докази є належними та допустимими. Наприклад, коли подається заява про виклик свідка суддя дізнається про його показання тільки зі слів

² Андрійцьо В.Д. (2014). Теоретичні проблеми доказування в цивільному судочинстві України: монографія. Ужгород: ТОВ «ІВА», С. 329.

зацікавленого учасника справи, але особисто його ще не допитує³. Проте, подібна ситуація характерна для доказів, які направлені на вирішення спору по суті. Зовсім інакша ситуація виходить у разі оцінювання доказів, направлених на підтвердження передумов та умов реалізації права на позов: їх суд повинен дослідити та оцінити реально, бо необхідно переконатися в наявності чи відсутності в особи права на позов, а також в дотриманні встановленого порядку його реалізації;

По-п'яте, фіксація результатів оцінки судових доказів на стадії відкриття позовного провадження проводиться виключно в ухвалях суду, які він може винести в межах цієї стадії.

Таким чином, особливість доказування на стадії відкриття позовного провадження пов'язана з своєрідністю предмета доказування, засобів доказування та порядку дослідження й оцінки доказів судом.

³ Новікова Н.А. (2017). Показання свідків у цивільному процесі: дис. ...канд. юрид. наук. Київ. 244 с.